

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Методичні рекомендації
до практичних занять
з навчальної дисципліни
"СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ"
для студентів спеціальності 8.03050501
"Управління персоналом та економіка праці"
всіх форм навчання

Затверджено на засіданні кафедри управління персоналом та економіки праці.

Протокол № 1 від 28.08.2013 р.

Укладач Затейщикова О. О.

М54   Методичні рекомендації до практичних занять з навчальної дисципліни "Соціальна відповідальність бізнесу" для студентів спеціальності 8.03050501 "Управління персоналом та економіка праці" всіх форм навчання / укл. О. О. Затейщикова. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 24 с. (Укр. мов.)

Подано методичні рекомендації до практичних занять за відповідними змістовними модулями та темами навчальної дисципліни, а також рекомендовану літературу.

Рекомендовано для студентів спеціальності 8.03050501 "Управління персоналом та економіка праці".

Вступ

Світовий бізнес все частіше повертається в сторону соціальних проблем як на національному, так і на глобальному рівні. Підприємництво з соціальною метою визнається окремим напрямом економічної діяльності, згадується як "четвертий сектор" у суспільстві.

Посилення соціальної відповідальності бізнесу, заохочення до соціальної активності підприємців є необхідними умовами для створення соціальної солідарності в країні. Правильно впроваджена концепція соціальної відповідальності може забезпечити низку переваг як для держави і суспільства загалом, так і для компанії зокрема. Впровадження концепції соціальної відповідальності сприятиме розбудові партнерства між приватним та державним секторами в рамках реалізації загальнодержавних і регіональних програм розвитку, забезпечить підвищення життєвого рівня населення, гарантуватиме покращення екологічної ситуації, сформує позитивний імідж компанії, дасть змогу їй утримати клієнтів та працівників. Дані аспекти визначають актуальність навчальної дисципліни "Соціальна відповідальність бізнесу".

Мета навчальної дисципліни – сформувати у майбутніх фахівців уміння використовувати міжнародні стандарти соціальної відповідальності бізнесу в практичній діяльності вітчизняних підприємств; виявляти фактори впливу на соціальну відповідальність підприємства, визначати мету, місію та цінності, формувати стратегію соціальної відповідальності бізнесу та розробляти стратегічні програми; оцінювати рівень соціальної відповідальності на підприємстві; розробляти етичні нормативи та етичний кодекс для підприємства; складати соціальні звіти підприємства для персоналу та топ-менеджерів, бізнес-партнерів, споживачів, суспільства та держави.

Вивчення навчальної дисципліни "Соціальна відповідальність бізнесу" передбачає проведення практичних занять.

Мета практичних занять – це закріплення та поширення теоретичних знань із вивчення особливостей та перспектив формування соціальної відповідальності бізнесу в Україні, набуття навичок та вмінь аналізувати та критично осмислювати проблеми соціальної відповідальності, розробляти пропозиції щодо їх розв'язання.

У процесі практичних занять викладач здійснює оперативний і поточний контроль засвоєння студентами навчального матеріалу.

Практичні заняття проводяться у формі семінарів, ділових ігор, ситуаційних завдань та розрахункових задач.

Підготовка до семінарського заняття передбачає самостійну роботу студентів з опрацювання отриманих за темою семінару питань із використанням додаткової літератури та інформації.

Традиційна форма проведення семінарського заняття передбачає виступи студентів з доповідями, повідомленнями з кожного питання з використанням мультимедійного проектору та обговорення дискусійних моментів. Керуючу роль відіграє викладач, коментуючи виступи та роблячи висновки. Традиційна форма семінару рекомендується для проведення занять до тем № 2, 3, 4.

Активна форма проведення семінарського заняття передбачає якісні зміни взаємовідносин викладача і студентів шляхом надання їм нової ролі. Викладачем здійснюється (на попередньому занятті) призначення ведучого, який повинен уважно ознайомитися з темою та заздалегідь розробити регламент семінару. Ведучому надається право призначити доповідачів, а також опонентів з кожного питання. Студенти також виконують функції по оцінці виступів, обґрунтовуючи свої рішення. При підведенні підсумків оцінку дій учасників дає викладач. Активна форма семінару рекомендується для проведення занять до тем № 7.

Ділова гра – це також активна форма проведення практичного заняття, яка ґрунтується на моделюванні конкретної ситуації (рекомендується проведення ділових ігор до теми № 1, 3).

Вирішення задач є традиційною, але досить важливою формою проведення занять, що надає практичні навички роботи з кількісними та якісними показниками. Перед кожним практичним заняттям студент повинен самостійно повторювати лекційний матеріал, засвоювати формули, проробляти рекомендовану літературу. Окремі елементи вирішення задач, які вимагають об'ємних розрахунків, можуть виконуватися студентами в позааудиторний час. Кожна розрахункова задача потребує висновків. Передбачається вирішення задач до тем № 2, 5, 6.

Практичне заняття за темою 1 **Поняття та сутність соціальної відповідальності бізнесу**

Мета – знати сутність об'єкта, предмета, мети та завдань навчальної дисципліни "Соціальна відповідальність бізнесу", історичні етапи та передумови виникнення соціальної відповідальності бізнесу.

Завдання заняття – вивчити концепції "корпоративного егоїзму", "корпоративного альтруїзму" та "розумного егоїзму", скласти перелік соціально відповідальних дій для підприємств різних форм власності.

Завдання 1

Описати існуючі аргументи "за" та "проти" соціальної відповідальності бізнесу на основі концепцій "корпоративного егоїзму", "корпоратив-

ного альтруїзму" та "розумного егоїзму". Сформувати та висловити особисту думку на проблему "належної ролі бізнесу в суспільстві".

Завдання 2

Яким чином розрізняються прояви соціальної відповідальності з боку трьох організацій: металургійного заводу, лікарні й університету? Виділити характерні риси соціальної відповідальності кожної з організацій.

Завдання 3

Скласти перелік соціально відповідальних дій вашого університету.

Завдання 4

Опишіть взаємозв'язок між цінностями та соціальною відповідальністю. Опишіть способи, якими організація може підвищити показники етичності поведінки своїх працівників.

Практичні заняття за темою 2 Принципи взаємодії суб'єктів та об'єктів соціальної відповідальності бізнесу

Мета – вивчити взаємовідносини між бізнес-структурами, зовнішніми та внутрішніми зацікавленими сторонами.

Завдання заняття – визначити напрямки внутрішньої та зовнішньої соціальної відповідальності підприємства, розробити соціальний пакет на підприємстві, вивчити проблеми дотримання трудових прав робітників на українських підприємствах, проблеми впровадження ресурсозберігаючих технологій та екологізації бізнесу в Україні тощо.

Ділова гра

"Розробка соціального пакета на підприємстві"

Мета заняття – розробити соціальний пакет на підприємстві та оформити його у вигляді документа.

Вихідні дані: на підприємстві, що займається виробництвом поліетиленових пакетів, працює 110 осіб, із них 65 чоловіків та 45 жінок. На 2014 рік заплановано витрат на соціальні заходи 255 000 грн.

Методичні рекомендації.

Соціальний пакет – це набір спеціальних пільг, які організація надає своїм працівникам. "Зміст" *соціального пакета* визначає фірма. Це може бути оплата харчування, навчання, проїзду, медичних послуг, іноді проживання, поліпшення умов праці тощо.

1. Виділити складові соціального пакета, серед яких відокремити ті, які потребують фінансування, та нематеріальні (гнучкий графік роботи, корпоративні традиції та свята тощо).

2. Провести опитування серед працівників у результаті чого визначити пріоритетні складові соціального пакета.

3. Провести розподіл фінансових коштів відповідно до обраних складових та враховуючи кількість персоналу.

4. Розробити документ, який оформити у вигляді табл. 1.

Таблиця 1

Соціальний пакет

№	Назва складових соціального пакета	Кількість осіб, які користувались послугою	Кількість витрачених коштів, грн

Семінарське заняття "Проблеми впровадження соціальної відповідальності бізнесу в Україні"

Ключові слова: внутрішня та зовнішня соціальна відповідальність бізнесу, розвиток персоналу, ресурсозберігаючі технології.

Питання до семінарського заняття

1. Напрями соціальної відповідальності бізнесу перед персоналом: розвиток персоналу, соціальний захист та соціальні гарантії.

2. Проблеми дискримінації за статевими, расовими та віковими ознаками на українських підприємствах.

3. Використання дитячої праці в Україні.

4. Проблеми безпеки та здоров'я працівників на українських підприємствах.

5. Впровадження ресурсозберігаючих технологій та екологізація бізнесу.

6. Існуючі в Україні програми допомоги підприємств соціально вразливим верствам населення.

Додаткові питання для обговорення

1. Соціальні права та гарантії персоналу.

2. Роль екологічного менеджменту в сталому розвитку суспільства.

3. Додаткові елементи соціального захисту персоналу як складова внутрішньої соціальної відповідальності.

4. Впровадження корпоративної культури як складова внутрішньої соціальної відповідальності.

Література: [3 – 5; 10; 15; 17; 18; 24; 27; 28; 30 – 32].

Завдання 1

Оцінити рівень соціальної відповідальності перед споживачами та бізнес-партнерами на основі розрахунку відповідних показників, користуючись даними табл. 2.

Таблиця 2

Вихідні дані

Назва показника	Значення
Ціна певного виду продукції, яку встановлює підприємство, грн	120
Ціна в галузі на відповідну продукцію, грн	200
Рівень безпечності відповідної продукції, %	100
Стандартний рівень безпечності на відповідну продукцію	100
Кількість найменувань продукції, які входять до певної групи асортименту	10
Максимально можлива кількість найменувань певної групи асортименту	40
Кількість замовлень на рік на певний рід продукції	64
Кількість оплачених замовлень у строк та за умовами договору	60
Загальна кількість замовлень	120
Розмір коштів, які були виділені на публікацію інформації про підприємство для всіх зацікавлених сторін, тис. грн	45
Витрати на реалізацію продукції підприємства, тис. грн	350

Завдання 2

Оцінити рівень соціальної відповідальності перед державою на основі розрахунку відповідних показників, користуючись даними табл. 3.

Таблиця 3

Вихідні дані

Назва показника	Значення
1	2
Сума податкових відрахувань підприємства, млн грн	52
Сума податкових відрахувань відповідно до норм законодавства	52
Кількість виконаних держзамовлень	380

1	2
Загальна кількість замовлень	600
Розмір коштів, які були виділені на проведення програм співтовариства з органами державного управління та іншими громадськими організаціями, тис. грн	25
Валові витрати підприємства, тис. грн	3 426,5

Завдання 3

Оцінити рівень соціальної відповідальності перед суспільством на основі розрахунку відповідних показників, користуючись даними табл. 4.

Таблиця 4

Вихідні дані

Назва показника	Значення
Чисельність місцевого населення серед працівників підприємства, осіб	146
Загальна чисельність працюючих, осіб	150
Розмір коштів, які були виділені на участь у благодійних акціях, тис грн	37
Інші операційні витрати підприємства, тис грн	278
Розмір коштів, які були виділені на спонсорську допомогу місцевих культурних, освітніх і спортивних заходів, тис. грн	25
Кількість соціальних програм розвитку місцевих громад у яких підприємство бере участь	4
Кількість соціальних програм, що реалізуються в районі	8
Обсяг шкідливих викидів до атмосфери, м ³	0
Територія забрудненого регіону, м ²	-
Розмір коштів, які були виділені на організацію екологічно безпечного виробничого процесу, тис. грн	0
Витрати на охорону праці та техніку безпеки підприємства, тис. грн	85

Завдання 4

Оцінити рівень соціальної відповідальності перед персоналом та топ-менеджерами на основі розрахунку відповідних показників, користуючись даними табл. 5.

Таблиця 5

Вихідні дані

Назва показника	Значення
1	2
Середній розмір заробітної плати на підприємстві, грн /у галузі	2 550/2 700
Розмір коштів, які були виділені на навчання, тис. грн	100

1	2
Сума коштів, які виділені на надання соціального пакета працівникам, тис. грн;	112,5
Витрати на персонал, тис. грн	750
Кількість місяців, за які заробітна плата виплачувалася нестабільно	4

Практичні заняття за темою 3 Культура та етика ведення бізнесу

Мета заняття – уміння розробляти етичний кодекс на підприємстві визначати заходи щодо підвищення характеристик етичності поведінки керівників та працівників, характеризувати види етичних нормативів.

Завдання заняття – розробка етичного кодексу для підприємства.

Практичне заняття. "Розробка етичного кодексу на підприємстві".

Розробити етичний кодекс для підприємства, використовуючи методичні рекомендації.

Методичні рекомендації.

Етапи створення етичного кодексу:

1. Загальні положення (місія, бачення підприємства).

1.1. Особисті якості, які цінує та очікує від працівників підприємство.

1.2. Обов'язки підприємства перед співробітниками.

2. Створення етичних нормативів.

2.1. Зовнішній вигляд співробітників.

2.2. Правила поведінки співробітників між собою.

2.3. Правила поведінки співробітників із клієнтами.

У пунктах 2.2 та 2.3 до варіантів поведінки, яка зазвичай забороняється етичними нормативами, відносяться: хабарі, вимагання, подарунки, виплата співучаснику частини незаконно отриманих грошей, конфлікт на ґрунті зіткнення інтересів, порушення законів у цілому, шахрайство, розкриття секретів компанії, використання інформації, отриманої в довірчій бесіді від членів "своєї" групи, незаконні виплати політичним організаціям, протиправна поведінка заради інтересів фірми тощо.

2.4. Правила дотримання графіка роботи.

3. Корпоративні свята, традиції.

4. Етапи кар'єрного зростання працівників.

5. Відповідальність за порушення правил, установлених даним документом (винагорода та система штрафів).

6. Внесення пропозицій до змін в Етичному Кодексі.

Семінарське заняття "Культура та етика ведення бізнесу: зарубіжний досвід"

Ключові слова: етична поведінка, етика бізнесу, культура ведення бізнесу, цінності організації.

Питання до семінарського заняття

1. СВБ як категорія етики.
2. Етика бізнесу на міжнародному рівні.
3. Приклади та причини неетичної поведінки роботодавців.
4. Стандарти етичної поведінки в країнах Сходу та Заходу.

Додаткові питання для обговорення

1. Розширення моральних цінностей, як усвідомлена соціальна відповідальність.
2. Культура виробництва та можливі протиріччя між соціальними обов'язками та комерційною доцільністю.

Література: [1; 2; 6; 7; 14; 21; 26; 27; 29,30; 40].

Практичні завдання за темою 4 Документальне забезпечення соціальної відповідальності бізнесу

Мета заняття – вивчити сутність та принципи міжнародних стандартів регулювання соціальної відповідальності бізнесу.

Завдання заняття – знати філософію та концепції моделей загального управління якістю, сутність та принципи документів, що забезпечують реалізацію соціальної відповідальності на рівні підприємства та регіону: стратегія соціальної відповідальності підприємства, стандарт "соціальної відповідності" підприємства, стратегія соціального розвитку регіону, політика підтримки підприємств у сфері соціальної відповідальності; уміти розробляти форму нефінансового звіту для підприємств різних форм власності.

Завдання 1

Розробити форму нефінансового звіту для підприємств коксохімічної галузі, фармацевтичної галузі та будівельної галузі використовуючи кількісні показники результативності підприємства за трьома напрямками (економіка, екологія, соціальна політика).

Завдання 2

Розробити форму нефінансового звіту для підприємств коксохімічної галузі, фармацевтичної галузі та будівельної галузі, використовуючи показники діяльності підприємства у відповідності до відносин із стейкхолдерами.

Семінарське заняття "Міжнародні стандарти соціальної відповідальності бізнесу: можливість застосування в Україні"

Ключові слова: стандарти ISO 26000, ISO 14000, зеленого глобуса; моделі загального управління якістю TQM.

Питання до семінарського заняття

1. Сутність та необхідність соціальної спрямованості та соціальної активності підприємств.
2. Сутність стандарту ISO 26000 "Керівництво з соціальної відповідальності".
3. Сутність Сертифікації (стандарту) зеленого глобуса.
4. Стандарт екологічного управління ISO 14000.
5. Розкрити сутність моделей загального управління якістю TQM:
  - 5.1. Японської моделі імені Демінга;
  - 5.2. Американської моделі імені Болдріджа;
  - 5.3. Європейської моделі (модель Європейського фонду управління якістю).

Додаткові питання для обговорення

1. Міжнародні стандарти соціальної відповідальності бізнесу.
2. Основні вимоги стандартів серії ISO 9000, OHSAS 18000.

Література: [10; 16; 17; 20; 23; 28; 37 – 39; 41].

Практичні завдання за темою 5 Оцінка соціальної відповідальності бізнесу

Мета заняття – оволодіння методикою розрахунку рівня соціальної відповідальності бізнесу, кількісна та якісна оцінка соціальних інвестицій.

Завдання заняття – розрахунок показників соціальної відповідальності бізнесу, показників соціальних інвестицій.

Завдання 1

Розрахувати кількісні індекси соціальних інвестицій на підприємстві, використовуючи дані табл. 1. Визначити рівень соціальної активності на підприємстві. Результати занести в табл. 1.

Вихідні дані

Показники	2011	2013	Темпи зростання, %
Розмір коштів, виділених на доброчинність, тис. грн	25	27	
Витрати на організацію харчування працівників, тис грн	288	320	
Витрати на проведення свят, тис. грн	150	160	
Витрати на вакцинацію працівників, тис грн	3,5	4,5	
Витрати на організацію екологічно безпечного виробництва, тис. грн	40	45	
Кількість працівників, осіб	48	52	
Обсяг валових продаж, тис. грн	4 257,6	5 469,8	
Величина балансового прибутку, тис. грн	538,7	846,2	
Величина соціальних інвестицій на одного працівника, грн			
Співвідношення соціальних інвестицій до обсягу валових продаж, %			
Питома вага соціальних інвестицій у балансовому прибутку, %			

Завдання 2

Оцінити рівень СВБ на підприємстві за відомою методикою та надати рекомендації щодо його покращення.

Напрями оцінки добровільної корпоративної соціальної відповідальності організацій.

Витрати на вирішення соціальних питань працівників та членів їх сімей в організації (С1):

1. Охорона здоров'я та підтримання здорового способу життя.
2. Соціальна підтримка сім'ї і пільги працівникам.
3. Допомога з забезпечення працівників житлом.
4. Підтримка працюючих ветеранів.
5. Витрати на підготовку кадрів і роботу з персоналом.
6. Охорона праці та екологічна безпека.

Витрати на соціальні питання поза організацією (С2):

1. Реалізація соціальних програм у рамках двосторонніх угод організації та Уряду області.
2. Витрати на соціальні програми поза організації понад двосторонніх угод з Урядом області.

Інформаційна табл. 2 для визначення параметрів кількісної оцінки добровільної соціальної відповідальності організацій.

Напрями оцінки добровільної соціальної відповідальності бізнесу

№ п/п	Показники діяльності	Значення показника
1	2	3
<i>Розділ 1. Загальна та загальноекономічна інформація</i>		
1.1	Повне найменування організації, юридична адреса	
1.2	Скорочене найменування організації	Укркокс
1.3	Організаційно-правова форма	ДП
1.4	Вид економічної діяльності	промисл.
1.5	Наявність колективного договору (так, ні)	так
1.6	Наявність профспілкової організації (так, ні)	так
1.7	Обсяг реалізації (послуг), тис. грн	26 582
1.8	Недоплати за податковими й іншими обов'язковими платежами станом на 1 січня попереднього року, тис. грн	–
1.9	Середньооблікова чисельність працівників, всього осіб, у тому числі: працівників основної діяльності, осіб	654 438
1.10	Плинність кадрів, %	4
1.11	Середньомісячна заробітна плата, тис. грн. Середньогалузева, тис. грн	4,310 4,367
1.12	Відхилення середньомісячної заробітної плати від середньогалузевого значення, %	
1.13	Частка працівників, які отримують заробітну плату нижче прожиткового мінімуму працездатного населення області в середньообліковій чисельності працівників організації (оцінка праці – за повний робочий день), %	0
1.14	Співвідношення заробітної плати 10 % високооплачуваних працівників організації до 10 % низькооплачуваних, раз	3
1.15	Мінімальний розмір оплати праці в організації, тис. грн	2,6
1.16	Кількість додатково створених робочих місць, од.	10
<i>Розділ 2. Витрати на вирішення соціальних питань працівників та членів їх сімей в організації (С1, тис. грн)</i>		
2.1. Охорона здоров'я та підтримання здорового способу життя всього, тис. грн		
2.1.1	Витрати на утримання медпунктів, профілакторіїв, будинків відпочинку, що знаходяться на балансі організації або фінансуються у порядку пайової участі, тис. грн, у тому числі: витрати на санаторно-курортне лікування (оплати шляхової, проїзду до місця лікування і відпочинку), тис. грн	115
2.1.2	Страхові платежі, сплачувані організацією за договорами добровільного медичного страхування працівників і членів їх сімей, тис. грн	295
2.1.3	Витрати на спортивно-оздоровчі заходи, тис. грн, у тому числі: витрати на утримання спортивних споруд, тис. грн	13,6

1	2	3
2.1.4	Витрати на культурно-масову роботу, тис. грн	12,5
2.1.5	Інше за специфікою організації, тис. грн	0
2.2. Соціальна підтримка сім'ї і пільги працівникам – всього, тис. грн		
2.2.1	Витрати на харчування, тис. грн	0
2.2.2	Витрати на утримання дітей працівників у дошкільних та загальноосвітніх закладах, тис. грн	0
2.2.3	Оплата вартості проїзду до місця роботи і назад, тис. грн	57
2.2.4	Матеріальна допомога, подарунки та ін., тис. грн	136
2.2.5	Внески до недержавних пенсійних фондів на користь працівників, тис. грн	0
2.2.6	Внески за договорами особистого, майнового та іншого страхування на користь працівників, тис. грн	0
2.2.7	Інше за специфікою організації, тис. грн	0
2.3. Допомога щодо забезпечення працівників житлом – всього, тис. грн		
2.3.1	Витрати на придбання житла за рахунок підприємства, щорічна економія працівником коштів за рахунок отримання безпроцентної позики від організації під будівництво і придбання квартир. Витрати на компенсацію іпотечного кредитування, тис. грн	0
2.3.2	Витрати на утримання та проживання в гуртожитках, тис. грн	86
2.3.3	Інше за специфікою організації, тис. грн	0
2.4. Підтримка працюючих ветеранів – всього, тис. грн		
2.4.1	Витрати на щомісячні доплати працівникам до основних пенсій із фонду організації, внески у недержавні пенсійні фонди та ін., тис. грн	0
2.4.2	Кошти, що направляються на компенсацію працівникам за медичне обслуговування, тис. грн	117,2
2.4.3	Кошти, витрачені на оплату путівок працівникам у будинки відпочинку, профілакторії, санаторії та ін., тис. грн	145
2.4.4	Матеріальна допомога працівникам до свят, ювілейних дат, тис. грн	116
2.4.5	Інші витрати за специфікою організації для працівників, тис. грн	0
2.5. Витрати на підготовку кадрів і роботу з персоналом – всього, тис. грн		
2.5.1	Витрати на підготовку масових професій, витрати на навчання працівників у навчальних закладах початкової, середньої, вищої професійної освіти, тис. грн	200,2
2.5.2	Витрати на перепідготовку кадрів, тис. грн	88,4
2.5.3	Витрати зі зміцнення матеріально-технічної бази освітніх установ, тис. грн	150,1
2.5.4	Інші витрати за специфікою організації, тис. грн	0

1	2	3
2.6. Охорона праці та екологічна безпека – всього, тис. грн		
2.6.1	Витрати на охорону праці – всього, тис. грн., у тому числі: – на одного працюючого, тис. грн	216,8
2.6.2	Витрати на реалізацію екологічних програм, тис. грн	102,6
2.6.3	Інші витрати за специфікою організації, тис. грн	0
<i>Розділ 3. Витрати на соціальні програми поза організацією (С2, тис. грн)</i>		
3.1. Витрати на реалізацію соціальних програм у рамках мікро-району, в якому працює підприємство		
3.1.1	На охорону здоров'я, тис. грн	110,6
	На освіту, тис. грн	15,2
	На спортивно-масові заходи, тис. грн	20
	На охорону пам'яток історії та культури, тис. грн	0
	На інше, тис. грн	0
3.2. Витрати на соціальні програми в області		
3.2.1	На охорону здоров'я, тис. грн	11,6
	На освіту, тис. грн	118,4
	На спортивно-масові заходи, тис. грн	0
	На підтримку працюючих ветеранів, тис. грн	0
	На інше, тис. грн	0

Якісна оцінка витрат на соціальні питання працівників і членів їх сімей в організації (С1):

Формула 1:

$$C1, \text{ тис. грн} = \text{сума витрат за п. 2.1-2.5 розділу 2 таблиці 1.} \quad (1.1)$$

Формула 2:

$$C1, \% = \frac{\text{витрати за п. 2.1-2.5 розділу 2 таблиці 1}}{\text{обсяг реалізації}} \times 100. \quad (1.2)$$

Формула 3:

$$C1, \text{ тис. грн на 1 працівника} = \frac{\text{витрати за п. 2.1-2.5 розділу 2 таблиці 1}}{\text{середня чисельність працівників}} \times 100. \quad (1.3)$$

Кількісна оцінка витрат на соціальні питання поза організацією (С2):

Формула 4:

$$C2, \text{ тис. грн} = \text{сума витрат за п. 3.1, 3.2 розділу 3 таблиці 1.} \quad (1.4)$$

Формула 5:

$$C2, \% = \frac{\text{Витрати за п. 3.1, 3.2 розділу 3 таблиці 1}}{\text{обсяг реалізації}} \times 100. \quad (1.5)$$

Загальні витрати організації на соціальні питання понад нормами, встановленими законодавством – С:

Формула 6:

$$C, \text{ тис. грн} = C1, \text{ тис. грн} + C2, \text{ тис. грн}. \quad (1.6)$$

Формула 7:

$$C, \% = C1, \% + C2, \%. \quad (1.7)$$

Зведені показники добровільної соціальної відповідальності бізнесу наведено у табл. 3.

Таблиця 3

Зведені показники добровільної соціальної відповідальності бізнесу

№ п/п	Показники діяльності	Дані	Бали
1	2	3	4
2.1	Повне найменування організації, юридична адреса	Таблиця 1, розділ 1, п. 1.1	–
2.2	Вид економічної діяльності	Таблиця 1, розділ 1, п. 1.4	–
2.3	П.І.Б керівника організації	Таблиця 1, розділ 1, п. 1.8, 1.9	–
2.4	Обсяг реалізації (послуг), тис. грн	Таблиця 1, розділ 1, п. 1.14	–
2.5	Недоплата за податковими й іншими обов'язковими платежами станом на 1 січня попереднього року, тис. грн	Таблиця 1, розділ 1, п. 1.15	+
2.6	Середньомісячна заробітна плата, тис. грн	Таблиця 1, розділ 1, п. 1.19	+
2.7	Частка працівників, які отримують заробітну плату нижче прожиткового мінімуму працездатного населення області в середньообліковій чисельності працівників організації (оцінка праці – за повний робочий день), %	Таблиця 1, розділ 1, п. 1.21	+
2.8	Співвідношення заробітної плати 10 % високооплачуваних працівників організації до 10 % низькооплачуваних, разів	Таблиця 1, розділ 1, п. 1.22	+

Закінчення табл. 3

1	2	3	4
2.9	Витрати на охорону праці одного працюючого, тис. грн	Таблиця 1, розділ 2, п. 2.6.1	+
2.10	Витрати на соціальні питання працівників та членів їх сімей "Соціальний пакет" (С1), тис. грн	Формула 1	-
2.11	Витрати на соціальні питання працівників та членів їх сімей "Соціальний пакет" (С1), %	Формула 2	-
2.12	Витрати на соціальні питання працівників та членів їх сімей "Соціальний пакет" (С1), тис. грн на одного працівника	Формула 3	+
2.13	Витрати на соціальні питання поза організацією (С2), тис. грн	Формула 4	-
2.14	Витрати на соціальні питання поза організацією (С2), %	Формула 5	+
2.15	Загальні витрати підприємства на соціальні питання понад нормами, встановленими законодавством (С), тис. грн	Формула 6	-
2.16	Загальні витрати підприємства на соціальні питання понад нормами, встановленими законодавством (С), %	Формула 7	+
Зведені показники добровільної соціальної відповідальності бізнесу, балів			

Критерії оцінювання добровільної соціальної відповідальності організації. Кожен показник (крім п. 2.1 – 2.4, 2.10, 2.11, 2.13, 2.15) із таблиці "Зведені показники добровільної корпоративної соціальної відповідальності організації" оцінюється за максимальною 10-бальною шкалою.

Показник "Недоплата за податковими й іншими обов'язковими платежами станом на 1 січня попереднього року, тис. грн" оцінюється таким чином: наявність заборгованості – 0 балів, відсутність заборгованості та переплата – 10 балів.

Показник "Середньомісячна заробітна плата, тис. грн" порівнюється з середньомісячною заробітною платою за видом економічної діяльності до якої належить відповідна організація. Середньомісячна заробітна плата за видом економічної діяльності, до якої належить відповідна організація, дорівнює 1 балу. Перевищення середньомісячної заробітної плати організації на 500 грн над середньомісячною заробітною платою за видом економічної діяльності, до якого належить дана організація, дорівнює 2 балам. Середньомісячна заробітна плата організації нижче за середньомісячну заробітну плату за видом економічної діяльності, до якого належить дана організація, дорівнює 0 балів.

Показник "Частка працівників, які отримують заробітну плату нижче прожиткового мінімуму працездатного населення області в середньообліковій чисельності працівників, %" оцінюється таким чином: наявність відсотків за даним показником становить 0 балів. Відсутність відсотків за даним показником – 10 балів.

Показник "Співвідношення заробітної плати 10 % високооплачуваних працівників організації і 10 % низькооплачуваних, раз." Рівний 10 разів оцінюється в 3 бали. За зменшення даного показника в 1 раз збільшується кількість балів на 2. Зменшення даного показника до 6 разів і оцінюється менше в 10 балів, а понад 11 разів – в 0 балів.

Показник "Загальні витрати підприємства на соціальні питання понад норми, встановлені законодавством – 3, %" у розмірі не менше 1 % від річного обсягу реалізації продукції (послуг) оцінюється в 1 бал. За збільшення даного показника на 0,5 % додається 3 бали.

Показник "Витрати на соціальні питання працівників і членів їх сімей "Соціальний пакет" (С1), тис. грн на одного працівника" в розмірі однієї середньомісячної заробітної плати працівника оцінюється в 8 балів. За збільшення даного показника на 1 000 грн додається 1 бал. За зменшення даного показника на 1 000 грн знімається 1 бал.

Показник "Витрати на соціальні питання поза організації (С2), %" у розмірі 0,5 % від річного обсягу реалізації продукції (послуг) оцінюється в 8 балів. За збільшення даного показника на 0,3 % додається 1 бал. За зменшення даного показника на 0,1 % знімається 1 бал. Відсутність відсотків за даним показником дорівнює 0 балів.

Показник "Витрати на охорону праці на одного працюючого, тис. грн" Рівний витратам на охорону праці на одного працюючого в середньому за видом економічної діяльності, до якого належить дане підприємство, оцінюється в 3 бали. За збільшення даного показника на 1 000 грн додається 1 бал.

Сума кількості балів за пунктами 2.5 – 2.9, 2.12, 2.14, 2.16 таблиці "Зведені показники добровільної корпоративної соціальної відповідальності організацій" становить узагальнений показник корпоративної соціальної відповідальності (КСВ).

Практичні завдання за темою 6 Стратегічні аспекти соціальної відповідальності бізнесу

Мета заняття – оволодіння навичками розробки напрямів стратегічних дій соціальної відповідальності бізнесу.

Завдання заняття – уміння формулювати дії та заходи виконання стратегії СВБ на конкретному підприємстві.

Завдання 1

Сформулювати дії та заходи виконання стратегії СВБ для підприємства хімічної галузі відповідно до запропонованого напрямку. Результати внести в табл. 1.

Таблиця 1

Напрями дій та заходи СВБ підприємства

№	Напрямок стратегії СВБ	Дії та заходи виконання стратегії СВБ
1	Соціально-економічний розвиток персоналу	
2	Охорона та безпека праці (здоров'я працівників)	
3	Здоров'я населення (громади)	
4	Розвиток місцевої та регіональної інфраструктури	
5	Ділова етика	
6	Екологічна та природоохоронна діяльність	

Завдання 2

Як менеджер з управління персоналом успішної фірми, що займається виробництвом поліетиленових пакетів, сформулюйте стратегічний план розвитку СВБ для затвердження вищим керівництвом. Відомо, що на даний час здійснювались лише витрати на вирішення соціальних питань працівників та членів їх сімей. Однак, з'явилась необхідність підвищити свої конкурентні переваги, за рахунок прихильності місцевої громади та місцевих органів влади. У зв'язку з цим сформулюйте стратегічні дії та заходи за всіма напрямками СВБ. Результати внести в табл. 2.

Таблиця 2

Напрями дій та заходи СВБ підприємства

№ п/п	Напрямок стратегії СВБ	Дії та заходи виконання стратегії СВБ	Вартість заходів, тис. грн
1			
2			
3			
4			

Практичні завдання за темою 7 Національні моделі соціальної відповідальності бізнесу

Мета заняття – оволодіння іноземним досвідом реалізації концепції СВБ.

Завдання заняття – вивчення програм СВБ, що реалізуються в США, Німеччині та Франції, Японії та Південній Кореї, Скандинавських країнах.

Питання до семінарського заняття

1. Програми СВБ, що реалізуються в США.
2. Програми СВБ, що реалізуються в Німеччині та Франції.
3. Програми СВБ, що реалізуються в Скандинавських країнах.
4. Програми СВБ, що реалізуються в Японії та Південній Кореї.

Додаткові питання для обговорення

1. Досвід зарубіжних країн щодо впровадження систем менеджменту соціальної відповідальності.
2. Міжнародні ініціативи впровадження норм соціальної відповідальності в організаціях малого та середнього бізнесу.

Література: [8; 9; 17; 19; 35–39].

Рекомендована література

Законодавчі та нормативні акти

1. Конституція України (Основний закон). – К. : Право, 1996. – 54 с.
2. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : закон України. – Том 4. – К. : АТ "Книга", 1996. – С. 247–267.
3. Про Загальнодержавну програму підтримки молоді : закон України – // Відомості Верховної Ради України, 2003. – № 1281-IV.
4. Про порядок призначення та виплати державної допомоги сім'ям з дітьми : положення // Урядовий кур'єр, 2000. – № 34.
5. Про основні напрямки розвитку трудового потенціалу в Україні на період до 2015 року : указ Президента [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/.

Основна

6. Бізнес-освіта як бізнес: Якість послуг і соціальна відповідальність : матеріали П'ятої щорічної міжнар. конф. "Розбудова менеджмент-освіти в Україні", (Харків, 13–15 листопада 2003 р.) / Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні ; Українська асоціація з розвитку менеджменту і бізнес-освіти. – К. : Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2003. – 327 с.

7. Виссема Х. Менеджмент в подразделениях фирмы: предпринимательство и координация в децентрализованной компании / пер. с англ. Н. А. Нуреева. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 288 с.
8. Виссема Х. Управление бизнес-единицами: децентрализация предпринимательства / Х. Виссема // Менеджмент в России и за рубежом. – 1999. – № 4. – С. 51–63.
9. Витковская Л. Социальная ответственность бизнеса и государства в обществе / Л. Витковская // Проблемы теории и практики управления. – 2007. – № 4. – С. 41–49.
10. Гирик О. Корпоративна соціальна відповідальність : підручник для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освітньо-професійною програмою магістра за спец. "Фінанси і кредит" / О. Гирик, О. Денис, О. Дубовик, І. Жеребило, А. Зінченко / Національний банк України; Університет банківської справи – К. : УБС НБУ, 2009. – 258 с.
11. Глухачов Є. Ф. Задоволення соціальних потреб населення як умова підвищення його довіри до влади : монографія / Є. Ф. Глухачов ; ХарPI НАДУ. – Х. : Магістр, 2005. – 182 с.
12. Гончарова С. Ю. Критерії оцінки соціально відповідального бізнесу / С. Ю. Гончарова, Н. В. Водницька // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – Полтава, 2008. – № 2 (27). – С. 188–190.
13. Гончарова С. Ю. Соціальна відповідальність та роль компенсаційного пакету в її формуванні / С. Ю. Гончарова, Н. В. Водницька // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія : Економічна. Вип. 103-2. – Донецьк : Б. в., 2006. – С. 111–118.
14. Дороніна М. С. Управління економічними та соціальними процесами підприємства : монографія / М. С. Дороніна. – Х. : Вид. ХДЕУ, 2002. – 432 с. – Бібліогр. : с. 361–384.
15. Коник Д. Л. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні : Матеріали експертного дослідження / НАН України; Інститут соціології ; Фонд "Інтелектуальна перспектива" ; Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) / Д. Л Коник, М. В. Олійник, Ю. О. Привалов. – К. : Батискаф, 2002. – 71 с.
16. Корпоративна соціальна відповідальність : підручник / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. С. Смовженко, док. екон. наук, проф. А. Я. Кузнєцової. – К. : Вид. УБС НБУ, 2009. – 258 с.
17. Лазоренко О. Корпоративна соціальна відповідальність в Україні : експертна думка : зб. статей та рекомендацій / О. Лазоренко. – К. : Стило, 2007. – 152 с.

18. Лановенко Е. Компенсационный пакет: от каждого по способностям, каждому – по труду / Е. Лановенко // Справочник кадровика. – 2004. – № 1. – С. 85–89.

19. Лебедева Л. Опыт США: государственная политика в социально-трудовой сфере / Л. Лебедева // Проблемы теории и практики управления. – 2002. – № 5. – С. 43–50.

20. Назарова Г. В. Управління соціально-трудовою сферою підприємства : монографія / Г. В. Назарова, С. Ю. Гончарова, Н. В. Водницька. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 328 с.

21. Петрунин Ю. Ю. Этика бизнеса / Ю. Ю. Петрунин, В. К. Борисов. – М. : Дело, 2001. – 354 с.

22. Посібник з корпоративної соціальної відповідальності. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності / кол. автор. : О. Лазоренко, Р. Колишко та ін. – К. : Вид. "Енергія", 2008. – 96 с.

23. Соболева И. Социальная ответственность бизнеса: глобальный контекст и российские реалии / И. Соболева // Вопросы экономики. – 2005. – № 10. – С. 90–102.

24. Сохацька О. М. Корпоративне управління в Україні: теоретико-методологічні аспекти : монографія / О. М. Сохацька, Н. П. Тарнавська, А. М. Тибінь та ін. – Тернопіль : Економічна думка, 2007. – 359 с.

25. Социальный портрет бизнеса : путеводитель по социальным программам российского бизнеса. – М. : The Platzdarm Group, Альпина Бизнес Букс, 2004. – 196 с.

26. Хоружий Г. Ф. Моральний вимір економіки: соціальна відповідальність бізнесу та економічна ефективність : монографія / Г. Ф. Хоружий / К. : УБС НБУ, 2009. – 255 с.

27. Сосновы́й А. Компенсационный пакет: содержание, структура, особенности создания / А. Сосновы́й // Московский психологический журнал. – № 8. – С. 42. [Электронный ресурс] Режим доступа : <http://magazine.mospsy.ru/number8/>.

Додаткова

28. Беляева И. Ю. Корпоративная социальная ответственность : управленческий аспект : монография / под общ. ред. д.э.н., проф. И. Ю. Беляевой, д.э.н., проф. М. А. Эскиндарова. – М. : КНОРУС. – 2008. – 205 с.

29. Зверєва І. Професійний етичний кодекс – нагальна вимога часу : [Правове забезпечення соціальної роботи] / І. Зверєва // Соц. робота в Україні: теорія і практика. – 2003. – № 3. – С. 33–40.

30. Китчин Т. Корпоративная социальная ответственность : в фокусе бренд / Т. Китчин // Менеджмент сегодня. – 2003. – № 5. – С. 24.
31. Коновалова Л. Н. Управление социальными программами компании / Л. Н. Коновалова, М. И. Корсаков, В. Н. Якимец ; под ред. С. Е. Литовченко. – М. : Ассоциация менеджеров, 2003. – 152 с.
32. Корсаков М. И. Корпоративная социальная ответственность : общественные ожидания / С. Е. Литовченко, М. И. Корсаков. – М. : Ассоциация менеджеров, 2003 – 208 с.
33. Мельник М. І. Становлення ін-ту соціально орієнтованого бізнес-середовища в Україні: аналіз проблем та пошук ефективних інструментів : наукова доповідь / М. І. Мельник. – Львів : НАН України. Ін-т регіональних досліджень. 2010. – 39 с.
34. Орел Ю. Л. Соціальне підприємництво: сучасний стан та перспективи розвитку / Ю. Л. Орел // Державне регулювання соціального підприємництва та соціально-відповідального бізнесу : матер. Першої Міжнар. наук.-практ. конф. грудня року / за заг. ред. О. Ю. Амосова. – Х. : Вид. "ХОМО Союзмолодих підприємців", 2008. – С. 87-93.
35. Палацци М. Корпоративная социальная ответственность и успех в бизнесе / М. Палацци, Дж. Статчер. – М. ; 1997. – 174 с.
36. Роббинс С. П. Менеджмент / С. П. Роббинс, М. Коултер. – 6-е изд. / пер. с англ. – М. : Изд. дом "Вильямс". – 2004. – 192 с.
37. Фиглин Л. Модель управления качеством социальной ответственности организации / Л. Фиглин // Проблемы теории и практики управления. – 2003. – № 2. – С. 34.
38. Фитч Г. Х. Корпоративная ответственность перед обществом : корпоративный социальный отчет / Г. Х. Фитч. – Рекомендации Ассоциации менеджеров. – 2005. – С. 24.
39. Шохин А. Н. Нефинансовые отчеты компаний, работающих в России: практика развития социальной отчетности. Аналитический обзор / под общ. ред. А. Н. Шохина. – М. : РСПП. – 2006. – 108 с.
40. Етичний кодекс українського педагога [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://ostriv.in.ua/index.php?>, вільний.
41. Рудакевич М. І. Ідейні основи та нормативні стандарти етики державних службовців країн Європейського Союзу [Електронний ресурс] / М. І. Рудакевич, 2007. – Режим доступу : URL:<http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DUTP/2006-1/txts/DERJAVNA%20SLUJBA/06rmikes.pdf>, вільний.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Методичні рекомендації
до практичних занять
з навчальної дисципліни
"СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ"
для студентів спеціальності 8.03050501
"Управління персоналом та економіка праці"
всіх форм навчання**

Укладач **Затейщикова Ольга Олександрівна**

Відповідальний за випуск **Назарова Г. В.**

Редактор **Хижняк Т. М.**

Коректор **Бриль В. О.**

План 2014 р. Поз. № 171.

Підп. до друку   Формат 60 x 90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.

Ум.-друк. арк. 1,5. Обл.-вид. арк. 1,88. Тираж   прим. Зам. №

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи

Дк № 481 від 13.06.2001 р.